
Opći izbori u BiH 2002. godine

ZORAN TOMIĆ*
NEVENKO HERCEG

Sažetak

Autori analiziraju prve poslijeratne predsjedničke i parlamentarne izbore u BiH održane 5. listopada 2002. godine, u organizaciji domaćih tijela i uz primjenu domaćih propisa, odnosno Izbornog zakona BiH. Analizirajući izborni proces, autori obrađuju: izbornu regulativu s naglaskom na višečlane izborne jedinice, izbornu formulu, izborni prag i otvorene liste; registraciju i odaziv birača; registraciju stranaka i kandidata; nadgledanje izbora i međunarodni ocjenu izbornog procesa; te rezultate izbora za tročlano Predsjedništva BiH, Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH i Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH, Narodnu skupštinu Republike Srpske, predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske, zakonodavna tijela županija u Federaciji BiH i Općinsko vijeće novoustrojene općine Žepče.

Ključne riječi: izbori, politička stranka, koalicija, kandidat, kampanja, zastupnik, parlament, Izborni zakon BiH, Izorno povjerenstvo BiH, pravila, birač, tijela, entiteti, županije, općine

Uvod

Opći izbori u BiH održani su 5. listopada 2002.¹. To su prvi izbori od zaključivanja Daytonskog mirovnog sporazuma koji su održani prema domaćim propisima i provedeni od strane domaćih tijela.

Petog listopada izabrani su, i to na četverogodišnje razdoblje, članovi Predsjedništva BiH, zastupnici u Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine BiH, Zastupničkom domu Parlamenta Federacije BiH i Narodnoj skupštini Republike Srpske, predsjednici i potpredsjednici Republike

---

* Mr. sc. Zoran Tomić, asistent je na studiju novinarstva Pedagoškog fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Mr. sc. Nevenko Herceg zastupnik je u Parlamentu Federacije BiH i asistent na Sveučilištu u Mostaru.

1 Sukladno članku 1.4. Izbornog zakona BiH.

Srpske, te zastupnici u zakonodavnim tijelima županija u Federaciji BiH, kao i vijećnici Općinskog vijeća u novoustrojenoj općini Žepče.

Od 2.343.075 registriranih birača na izbore je izašlo njih 1.231.571 ili 53,94 posto što je najmanji odaziv na svim poslijeratnim izborima u BiH. U Federaciji BiH odaziv je bio nešto bolji: glasovalo je 799.163 birača ili 55,48 posto, a u Republici Srpskoj odazvalo se 432.408 građana ili 51,30 posto. Na odaziv birača u određenoj mjeri je utjecala i neažurnost s biračkim popisima i neorganiziranost biračkih mjesta.

Na izborima se natjecalo 57 političkih stranaka, 9 koalicija i 3 neovisna kandidata. Izborna povjerenstvo BiH je ovjerilo sudjelovanje 7537 kandidata, dok njih čak gotovo tisuću nije dobilo ovjeru iz različitih razloga.

Najviše glasova, gotovo na svim izbornim razinama, dobile su najveće narodnjačke stranke (SDA, HDZ i SDS), koje su se natjecale samostalno ili u koaliciji s drugim strankama. Najteži poraz doživjela je Socijaldemokratska partija – SDP kao stožerna stranka “Alijanse za promjene”.

Potvrdu izbornih rezultata otežalo je različito tumačenje zakonske odredbe o izbornom pragu 3 posto i raspodjeli tzv. kompenzacijskih mandata na razini zakonodavne vlasti BiH i njezinih entiteta.

Izborni propisi

Parlamentarna skupština BiH² je sredinom 2001. usvojila Izborni zakon za BiH, Visoki predstavnik za BiH imenovao je i Izbornu povjerenstvo BiH³.

Međutim, i pored usvajanja stalnog Izbornog zakona, sve do donošenja ustavnih promjena, od strane Visokog predstavnika, odnosno usuglašavanja ustava entiteta s Ustavom BiH na temelju Odluke Ustavnog suda BiH o konstitutivnosti naroda, šest mjeseci prije održavanja općih izbora u BiH, bilo je neizvjesno po kojim će se pravilima održati izbori za predsjednika i potpredsjednika Federacije BiH, predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske, te izbor izaslanika u Dom naroda Parlamenta Federacije BiH i novoustrojeno Vijeće naroda Republike Srpske. Međutim, donošenjem amandmana na ustave entiteta od strane Visokog predstavnika te dileme su otklonjene.

2 Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH na sjednici održanoj 21. kolovoza i Dom naroda na sjednici održanoj 23. kolovoza 2002. usvojili su Izborni zakon BiH.

3 Za članove Izbornog povjerenstva BiH imenovani su *Lidija Korać*, predstavnik hrvatskog naroda, *Hilmo Pašić*, predstavnik bošnjačkog naroda, *Branko Perić*, predstavnik srpskog naroda, *Vehid Šehić*, predstavnik ostalih, veleposlanik *Robert Beecroft*, predstavnik međunarodne zajednice, veleposlanik *dr. Gerhard Enver Schrönbergs*, predstavnik međunarodne zajednice i veleposlanik *Victor A. Tkachenko*, predstavnik međunarodne zajednice. Konstituirajuća sjednica Izbornog povjerenstva BiH održana je 20. studenoga 2001. Tim činom službeno je prestalo postojati Privremeno izbornu povjerenstvo. Na istoj sjednici donesena je Odluka o utemeljenju Tajništva Izbornog povjerenstva BiH, koje je zaduženo da obavlja stručne i administrativno-tehničke poslove za potrebe Izbornog povjerenstva BiH, Izbornog vijeća za prigovore i prizive, kao i Prizivnog vijeća.

Opće izbore u BiH karakterizira nekoliko pravnih i proceduralnih novina koje su postale sastavnica Izbornog zakona i izborne prakse, a koja su na neki način i odredila te izbore. Prije svega, to su višečlane izborne jedinice, izborna formula i primjena – tumačenje izbornog praga 3 posto na različitim izbornim razinama.

Višečlane izborne jedinice

Višečlane izborne jedinice su drugi put primijenjene u izbornoj praksi u BiH. One su primijenjene u izboru zastupnika za Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH i Parlamenta Federacije BiH, te u izboru zastupnika za Narodnu skupštinu RS. Broj i veličina izbornih jedinica bila je identična višečlanim izbornim jedinicama na općim izborima 2000. održanim sukladno odredbama Pravila i propisa Privremenog izbornog povjerenstva. S obzirom na to da u primjeni višečlanih izbornih jedinica, veličina izborne jedinice može izazvati znatnu nerazmjernost između glasova i mandata, u Izborni zakon ugrađeni su kompenzacijski-poravnavajući mandati kako bi se ta mogućnost izbjegla ili znatno umanjila. U izborima za zakonodavna tijela županija u Federaciji BiH cijela županija čini jednu izbornu jedinicu.

Izborni prag – otvorene liste

Veliko značenje za rezultat izbora ima postupak ili metoda preračunavanja glasova u mandate uz primjenu izbornog praga, a još više ukoliko je u kombinaciji s podjelom na izborne jedinice. Upravo stoga izborni teoretičari smatraju da je, nakon podjele na izborne jedinice, postupak preračunavanja glasova u mandate po važnosti drugi mehanizam oblikovanja izbornih rezultata, iz kojeg često potječu presudne političke posljedice.

U primjeni razmjernog načela postoji mnoštvo postupaka za preračunavanje glasova u mandate, ali se u većini zemalja s primjenom razmjernog sustava *D'Hondtova metoda*⁴ još uvijek najviše koristi. U BiH se od općih izbora 1998. primjenjuje formula *Sainte-Lague* čiji su se učinci vidjeli već na izborima te godine. Isto tako, za opće izbore 2000. je primijenjen isti postupak za preračunavanje glasova u mandate. Toj formuli je cilj da svi rezultati budu što je moguće više proporcionalni⁵. U tom kontekstu je važno

4 *D'Hondtova formula* – najpoznatiji postupak najvećeg broja (zove se još postupak divizora) jest D'Hondtov postupak ili metoda, nazvan po belgijskom profesoru matematike Viktoru D'Hondtu, koji je taj postupak preračunavanja razvio potkraj prošlog stoljeća. Posebnost je tog postupka niz djelitelja. Koristi djelitelje 1,2, 3, 4, 5 itd. Brojevi glasova stranaka dijele se, dakle, tim nizom djelitelja.

5 Primjerice, ukoliko neka stranka x pobijedi s 25% glasova, onda će ta stranka pridobiti približno 25% izbornih mandata. Ne postoji minimalni "prag" broja glasova koje politička jedinica mora dobiti, kako bi joj bili dodijeljeni bar jedan mandat.

istaknuti da se u pojedinim zemljama (pimjerice u Norveškoj, Danskoj i Švedskoj), pomoću metode poravnanja (modificirani *S. Lagueov* postupak)⁶ pokušava smanjiti disproporcijski učinak koji osobito nastaje u višečlanim izbornim jedinicama srednje veličine⁷ uz primjenu D'Hondtove metode.

U izbornom sustavu BiH primjenjuju se različite izborne formule za pojedine izborne razine. Za raspodjelu mandata u županijskim, entitetskim i državnom parlamentu koristi se *Sainte-Lague* metoda. Tom metodom se prvo utvrdi koliko su koja politička stranka, koalicija ili neovisni kandidat osvojili mandata u pojedinim višečlanim izbornim jedinicama, a zatim na razini entiteta kao cjeline. Ako politička stranka osvoji više mandata na razini entiteta, kao cjeline, nego što je ukupan zbir osvojenih mandata u višečlanim izbornim jedinicama, dobije se razlika iz kompenzacijskih mandata (članak 9. 8 Izbornog zakona).

Izborni zakon je predvidio još jedna novinu u izbornoj praksi u BiH. Naime, prvi put je u izbornim propisima u Bosni i Hercegovini reguliran tzv. izborni prag prigodom dodjele mandata političkim strankama, koalicijama i neovisnim kandidatima. Tim odredbama Izbornog zakona je propisano da politička stranka, koalicija, lista neovisnih kandidata ili neovisni kandidat ne može sudjelovati u raspodjeli mandata ukoliko ne osvoji više od 3 posto od ukupnog broja važećih glasačkih listića u izbornoj jedinici. Potrebno je istaknuti da se izborni prag primjenjuje i u najvećem broju zemalja u svijetu. Izvjesno je da će ta odredba utjecati na smanjenje visoke fragmentacije u Zastupničkom domu državnog ali i entitetskih parlamenata.

Primjenom takvog izbornog sustava, s naglaskom na izborni prag od 3 posto, zakonodavac je nastojao smanjiti fragmentaciju parlamenta u cilju njegove povećane stabilnost. Naime, na općim izborima 2000. primjenom višečlanih izbornih jedinica i *Sainte-Lague* metode bez izbornog praga parlamenti su, osobito na entitetskoj razini, fragmentirani na veliki broj stranaka, što je izuzetno otežalo konstituiranje vlasti i njezinu permanentnu nestabilnost tijekom cijelog mandata. Vlada utemeljena na rezultatima izbora 2000. (osobito federalna koja je bila sastavljena 12 stranaka) radila je stalno na ivici kvoruma.

Zakonodavac je nastojao kroz odredbe Izbornog zakona i njegove temeljne elemente postići pravedno političko predstavljanje i koncentraciju političkih snaga, a time stabilnu i odgovornu vlast. Ukoliko se odredbe Zakona dosljedno primjene kod preračunavanja glasova u mandate, realno je očekivati da će biti ostvarene i njegove temeljne funkcije.

Također, u Izborni zakon BiH je ugrađena i odredba Pravila i propisa PIP-a o otvorenim listama. Dakle, sustavu gdje birač može glasovati samo

6 *Sainte-Lagueova formula* – jedan od načina preračunavanja lista razmjernog sustava metodom najvećeg prosjeka. Koristi djelitelje 1, 3, 5, 7 itd.

7 Višečlane izborne jedinice mogu se po veličini podijeliti na male (2-5 članova-mandata), srednje (6-10 članova-mandata) i velike (više od 10 članova-mandata).

za stranku odnosno koaliciju, ili i za stranku odnosno koaliciju i za pojedine kandidate na listi te stranke ili koalicije. Međutim, otvorenost liste je i uvjetovana posebnim pragom od 5 posto (član 12.5 Izbornog zakona)⁸.

Izborna povjerenstva, Izorno vijeće za prigovore i prizive i Prizivni odjel Suda Bosne i Hercegovine

Izborni zakon je predvidio da zaštitu izbornog prava osiguravaju izborna povjerenstva, Izorno vijeće za prigovore i prizive te Prizivni odjel Suda Bosne i Hercegovine.

- Izborna povjerenstva:
  - Izorno povjerenstvo BiH odlučuje po prizivima na odluke svih općinskih izbornih povjerenstava, osim ukoliko se radi o povredama pravila ponašanja iz Poglavlja 7. Izbornog zakona BiH⁹ do kojih je došlo na biračkom mjestu.
  - Općinska izborna povjerenstva nadležna su u prvom stupnju u svojoj općini za odlučivanje o svim pitanjima koja nisu izričito dodijeljena izbornom Vijeću za prigovore i prizive sukladno članku 6.6. Izbornog zakona BiH.
- Izorno Vijeće za prigovore i prizive – u prvom stupnju odlučuje o povredama pravila ponašanja iz poglavlja 7. Izbornog zakona, dok u drugom stupnju odlučuje po prizivima na odluke općinskih izbornih povjerenstava koji se tiču povreda pravila ponašanja iz Poglavlja 7. Izbornog zakona do kojih je došlo na biračkom mjestu.
- Prizivni odjel Suda BiH – mjerodavan je za rješavanje po prizivima na odluke Izbornog povjerenstva BiH ili Izbornog vijeća za prigovore i prizive.

Registracija birača

Odredbama Izbornog zakona BiH regulirano je da svaki državljanin BiH s navršenih osamnaest godina života ima pravo glasovati i biti izabran, s

-
- 8 Prilikom raspodjele mandata u sustavu otvorenih lista vodi se računa o broju osvojenih glasova, i to na taj način da se mandati koje je dobila određena politička jedinica raspodjeljuju najprije između onih kandidata koji su dobili više od 5 posto od ukupnog broja glasova koje je dobila ta politička jedinica. Mandati se dodjeljuju prema broju glasova koje je svaki kandidat dobio, od najvećeg prema najmanjem. Ukoliko ostane mandata nakon što bude raspodijeljeni kandidatima koji su dobili više od 5 posto od ukupnog broja glasova za tu jedinicu, raspodjela ostatka mandata će biti izvršena prema mjestu na kojem se kandidat nalazi na stranačkoj listi.
- 9 Poglavlje 7. Izbornog zakona odnosi se na Pravila ponašanja za političke stranke, koalicije, nezavisne kandidate i liste neovisnih kandidata.

tim da bi to pravo i ostvario, on mora biti registriran kao birač. Također, Izbornim zakonom predviđene su različite mogućnosti registriranja i glasanja, i to za: državljane BiH koji žive u prijeratnom prebivalištu; državljane BiH koji privremeno žive u inozemstvu i imaju biračko pravo; državljane BiH koji su u statusu raseljene osobe (dakle osoba koja se kao prognanik nalazi na teritoriju BiH); državljane BiH koji koriste kuću ili stan nad kojim nemaju pravo vlasništva ili stanarsko pravo, a izdana je izvršna isprava od nadležnog sudskog ili upravnog organa o povratu te kuće ili stana i dr.

S obzirom na to da su opći izbori u BiH 2002. godine šesti poslijeratni izbori u BiH, organizirani na isti način i sličnu proceduru, za registraciju birača nije bilo potrebno potrošiti puno vremena i novca kao primjerice za izbore 1996. ili 1998. U tom procesu nešto je bio zahtjevniji dio koji se odnosio na registraciju birača izvan zemlje, ali s obzirom na činjenicu da je biračka baza za opće izbore bila Konačni birački popis s općih izbora 2000. godine ni za te aktivnosti nije trebalo biti mnogo.

Za ove izbore u domovini i inozemstvu registriralo se nešto manje birača nego na općim izborima 2000. godine, odnosno registrirano je ukupno 2.343.075 osoba. Od ukupno registriranih birača na izbore izašlo je njih 1.231.571 ili 53,94 posto, što je najmanji odaziv nego na svim poslijeratnim izborima u BiH. U Federaciji BiH je odaziv bio nešto bolji, glasovalo je 799.163 birača ili 55,48 posto, a u Republici Srpskoj se odazvalo samo 432.408 građana ili 51,30 posto.

Na odaziv birača u određenoj mjeri utjecala je i neažurnost s biračkim popisima i neorganiziranost biračkih mjesta, što je dovelo do toga da jedan broj građana odustane od glasanja, iako su izašli na izbore.

Tablica 1. Struktura odaziva birača za Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH.

Izborna razina	Područje izbora	Ukupna struktura glasova					
		Redovni	Poštom	U odsutnosti	Potvrđeni	Nevažeći	Važeći
Zastupnički dom Parlamenta BiH	s područja FBiH	686.003	17.811	11.151	2.159	43.308	717.124
	s područja RS	450.451	22.456	37.339	1.553	26.790	511.799

Presudan utjecaj na odaziv birača ima složena gospodarsko-socijalna situacija u zemlji, učestalost izbora – zamor od izbora, te izuzetno “priljava”

tim da bi to pravo i ostvario, on mora biti registriran kao birač. Također, Izbornim zakonom predviđene su različite mogućnosti registriranja i glasanja, i to za: državljane BiH koji žive u prijeratnom prebivalištu; državljane BiH koji privremeno žive u inozemstvu i imaju biračko pravo; državljane BiH koji su u statusu raseljene osobe (dakle osoba koja se kao prognanik nalazi na teritoriju BiH); državljane BiH koji koriste kuću ili stan nad kojim nemaju pravo vlasništva ili stanarsko pravo, a izdana je izvršna isprava od nadležnog sudskog ili upravnog organa o povratu te kuće ili stana i dr.

S obzirom na to da su opći izbori u BiH 2002. godine šesti poslijeratni izbori u BiH, organizirani na isti način i sličnu proceduru, za registraciju birača nije bilo potrebno potrošiti puno vremena i novca kao primjerice za izbore 1996. ili 1998. U tom procesu nešto je bio zahtjevniji dio koji se odnosio na registraciju birača izvan zemlje, ali s obzirom na činjenicu da je biračka baza za opće izbore bila Konačni birački popis s općih izbora 2000. godine ni za te aktivnosti nije trebalo biti mnogo.

Za ove izbore u domovini i inozemstvu registriralo se nešto manje birača nego na općim izborima 2000. godine, odnosno registrirano je ukupno 2.343.075 osoba. Od ukupno registriranih birača na izbore izašlo je njih 1.231.571 ili 53,94 posto, što je najmanji odaziv nego na svim poslijeratnim izborima u BiH. U Federaciji BiH je odaziv bio nešto bolji, glasovalo je 799.163 birača ili 55,48 posto, a u Republici Srpskoj se odazvalo samo 432.408 građana ili 51,30 posto.

Na odaziv birača u određenoj mjeri utjecala je i neažurnost s biračkim popisima i neorganiziranost biračkih mjesta, što je dovelo do toga da jedan broj građana odustane od glasanja, iako su izašli na izbore.

Tablica 1. Struktura odaziva birača za Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH.

Izborna razina	Područje izbora	Ukupna struktura glasova					
		Redovni	Poštom	U odsutnosti	Potvrđeni	Nevažeći	Važeći
Zastupnički dom Parlamenta BiH	s područja FBiH	686.003	17.811	11.151	2.159	43.308	717.124
	s područja RS	450.451	22.456	37.339	1.553	26.790	511.799

Presudan utjecaj na odaziv birača ima složena gospodarsko-socijalna situacija u zemlji, učestalost izbora – zamor od izbora, te izuzetno “priljava”

predizborna kampanja koju su vodile neke stranke i kandidati. Višestruko je smanjen odaziv birača iz dijaspore, kao i onih koji glasuju u odsutnosti, odnosno prognanih i raseljenih osoba. Takav izlazak birača u mnogim zapadnim zemljama (izlaska građana na birališta iznad pedeset posto) smatrao bi se zavidnim postignućem, ali u BiH to je pokazatelj značajne rezigniranosti birača.

Registracija političkih stranaka i kandidata

Procesom ovjere koalicija Izbornog povjerenstva BiH završilo je proces ovjere političkih stranaka, neovisnih kandidata i koalicija za sudjelovanje na općim izborima. Kako bi sudjelovali na izborima, sve političke stranke, nezavisni kandidati, koalicije i liste neovisnih kandidata, bez obzira na to jesu li sudjelovale na prethodnim izborima, morale su proći strogu proceduru ovjere registracije za opće izbore, propisanu odredbama Izbornog zakona BiH.

Na općim listopadskim izborima 2002. se natjecalo 57 političkih stranaka, 9 koalicija i 3 neovisna kandidata¹⁰. Sukladno odredbama Izbornog zakona BiH, Izbornog povjerenstvo ovjeralo je sudjelovanje 7.537 kandidata na izborima, dok njih gotovo tisuću iz različitih razloga nije dobilo ovjeru. Najčešći razlozi za neovjeru kandidata bili su: izostanak kandidata s biračkog popisa, bespravno korištenje tuđe imovine ili su pak bili dvostruki korisnici stanova.

Nadgledanje i ocjena izbora

Predstavnicima međunarodnih promatrača, udruga građana, političkih stranaka, koalicija, lista neovisnih kandidata i neovisnih kandidata bilo je omogućeno promatrati sve izborne aktivnosti u Bosni i Hercegovini, pod uvjetom da su akreditirani sukladno Izbornom zakonu. Promatrači su imali pristup svim relevantnim dokumentima i javnim sastancima izbornih povjerenstava, mogli su tijekom cijelog razdoblja izbornoga procesa u bilo koje

10 U prvom krugu iz izborne trke ispalo je 12 stranaka i 9 neovisnih kandidata i tako su izgubili pravo sudjelovanja na Općim izborima. Te stranke i kandidati do 18. svibnja 2002. nisu predali obrasce za ovjeru političkih stranaka i neovisnih kandidata kako bi stekli pravo za sudjelovanja na izborima. Diskvalificirani su: Stranka privatne inicijative RS, Kongresna narodna stranka veterana BiH, Hrvatski otadžbinski pokret (HOP), Hrvatska čista stranka prava (HČSP) BiH, Narodna radikalna stranka RS, Hrvatski kršćansko-domovinski preporod (HKDP), Srpska stranka RS, Hrvatska narodna stranka, Krajiški demokratski savez te Stranka kulturnog puta. Od neovisnih kandidata obrasce za ovjeru nisu predali: Ratko Banović, Hamdija Trbić, Nedžad Tinjak, Milutin Mikerević, Mariofil Ljubić, Ismet Hatibović, Melita Husejnović, Osman Mujan i Marko Bagarić.

vrijeme kontaktirati bilo koju osobu, te imati pristup svim središtima za registraciju birača, biračkim mjestima i središtima za brojanje i drugim relevantnim mjestima, kako je utvrdilo Izorno povjerenstvo Bosne i Hercegovine.

Veliki broj domaćih promatrača je akreditiran iz građanskih skupina i lokalnih nevladinih udruga, predvođenih organizacijama kao što su "Izbori 2002"¹¹ i "Centar za civilne inicijative-CCI."¹² Pored domaćih i međunarodnih promatrača, više od 30.000 promatrača političkih stranaka promatralo je izbore na terenu. Značajnu ulogu u regularnosti izbornog procesa imali su i međunarodni supervizori.

Za razliku od svih dosadašnjih poslijeratnih izbora u BiH, međunarodna zajednica, odnosno njezine misije u BiH nisu imale, bar javno i formalno, glavnu ulogu i zadnju riječ kada su u pitanju izbori u BiH. Naime, Misija OESS-a u BiH pomagala je u radu Izbornog povjerenstva i nadgledala cijeli izborni proces, prvi put prepuštajući glavnu ulogu domaćim tijelima i snagama.

Visoki predstavnik međunarodne zajednice u BiH lord Paddy Eshdown svoj pristup izborima temeljio je na promociji svog programa reformi. Želeći animirati birače, Visoki predstavnik je isticao kako OHR nema miljenika među strankama i često je pledirao da se glasa za reformske snage bez njihova bližeg određenja. U svezi toga, Visoki predstavnik je poslao i osobno pismo na oko 1,5 milijuna adresa. Važno je istaknuti kako je nakon izbora Visoki predstavnik ustvrdio da pobjeda nacionalnih stranaka ne znači povratak nacionalizma i istaknuo da će surađivati sa svakim tko podržava reformska nastojanja u BiH.

Animiranje birača pokušali su u završnici kampanje i visoki predstavnik EU za vanjsku politiku i sigurnost Javier Solana i povjerenik Europske komisije za međunarodne odnose Chris Patten koji su ukazivali na važnost rezultata izbora za proeuropsku poziciju i perspektivu BiH. Isto tako, i mnogi drugi predstavnici međunarodne zajednice, tijekom svog posjeta BiH, ukazivali su na važnost općih izbora. Neki do njih pružili su i otvorenu potporu nekim strankama. Zamjenik voditelja Misije OESS-a u BiH veleposlanik Diter Voltman upozorio je da predizborna kampanja temeljena na stalnim skandalima političkih protivnika obeshrabruje birače i ukazao na važnost glasovanja mladih.

Predsjedavajući OESS-a, portugalski ministar vanjskih poslova António Martins da Cruz, pohvalio je vlasti i građane Bosne i Hercegovine za ured-

11 Na dan izbora, 120 promatrača Koalicije nevladinih organizacija "Izbori 2002" obišli su oko 500 biračkih mjesta (od 4.106) ili nešto više od 12% birališta.

12 CCI-Centri civilnih inicijativa je lokalna, nevladina i neprofitna organizacija, koja radi na razvoju civilnog društva u oba bh. entiteta. U ime CCI-ija i Mreže NVO "OKO" BiH koju sačinjava preko 300 nevladinih organizacija iz svake općine, regije, županije/kantona, oba entiteta BiH 5. listopada 2002, proces glasovanja i brojanja glasova pratilo je više od 6.000 građanskih promatrača na biračkim mjestima. Također, 148 promatrača pratilo je proces rada općinskih izbornih povjerenstava.

no organizirane opće izbore 5. listopada 2002. *“Ovi prvi izbori organizirani od strane državnih vlasti, odlučujući su trenutak za oblikovanje budućnosti zemlje i jedinstvena prilika da ljudi i vlasti u Bosni i Hercegovini pokažu volju da preuzmu svoju sudbinu u vlastite ruke, na odgovoran i samoodrživ način. Svi oni koji su izabrani na ovim izborima moraju nastaviti jačanje procesa reformi, a što je esencijalno za konsolidiranje multietničke države zasnovane na vladavini zakona. Od najveće je važnosti približavanje Bosne i Hercegovine europskim i euroatlanskim strukturama”*, rekao je.

Predsjedavajući OESS-a, također je pohvalio zajednički napor međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini, naročito ODHIR – Ureda za demokratske institucije i demokratska prava, Misiju međunarodnih promatrača izbora i Misiju OESS-a u BiH, za njihov vrijedan doprinos uspješnosti ovih izbora.

Izbor članova Predsjedništva BiH

Izbornim zakonom BiH preuzete su ustavne odredbe o izboru članova Predsjedništva BiH. Propisano je da članove Predsjedništva BiH, koji se neposredno biraju s teritorija Federacije BiH (bošnjačkog i hrvatskog člana Predsjedništva), biraju birači registrirani da glasuju u Federaciji BiH, te da birač registriran da glasuje za Federaciju BiH može glasovati bilo za Bošnjaka, bilo za Hrvata, ali ne za oba. Bit će izabran bošnjački i hrvatski kandidat koji dobije najveći broj glasova među kandidatima iz istog konstitutivnog naroda. Člana Predsjedništva BiH (srpski član), koji se neposredno bira s teritorija Republike Srpske biraju birači registrirani da glasuju za Republiku Srpsku, s tim da je izabran kandidat koji dobije najveći broj glasova.

Za izbor članova Predsjedništva BiH u Izbornom zakonu je prihvaćen većinski sustav, koji je bio u primjeni i u izborima za članove Predsjedništva 1996. i 1998. Znači, Izbornim zakonom BiH je propisano da će biti izabrani oni kandidati koji dobiju najveći broj glasova u okviru konstitutivnog naroda za koji su se kandidirali i to u prvom krugu, bez obzira na to koji je postotak birača izašao na glasovanje i koji postotak glasova dobiju kandidati koji su dobili najveći broj glasova unutar određenog konstitutivnog naroda. Dakle, odredbama Izbornog zakona nije predviđen drugi krug glasovanja ako kandidat, primjerice, ne dobije više od 50 posto glasova u prvom krugu, kako je to praksa u značajnom broju zemalja pri izboru šefa države.

Na toj izbornoj razini, valjano je glasovalo 1.210.315 ili 51,65 posto upisanih birača. Za tročlano Predsjedništvo kandidate je prijavilo 30 političkih stranaka, koalicija i neovisnih kandidata. Situacija oko izbora članova Predsjedništva BiH je sljedeća:

- Za razliku od predsjedničkih izbora 1998. godine, kada nije bilo za očekivati nikakva iznenađenja oko izbora bošnjačkog člana Predsjed-

ništva zbog uvjerljive nadmoći kandidata SDA, ovogodišnji izbori ponudili su neizvjesnost do samog kraja. Naime, kandidat SDA Sulejman Tihić (37,29 posto) tijesnom prednošću je pobijedio Harisa Silajdžića, kandidata Stranke za BiH (34,79 posto). Treći je SDP-ov kandidat Alija Behmen s osvojenih 17,51 posto glasova.

Tablica 2. Prikaz rezultata izbora za tročlano Predsjedništvo BiH- 2002.

Bošnjački član Predsjedništva BiH				
R. B.	Kandidat	Stranka/koalicija/kandidat	glasova	(posto)
1	ADEM MUJIČIĆ	RADNIČKA PARTIJA BIH	4.940	0,96
2	ASIM IBRAHIMPAŠIĆ	BOŠNJAČKA STRANKA PRAVA BIH	2.026	0,39
3	BAKIR TANOVIĆ	NARODNA BOŠNJAČKA STRANKA	1.087	0,39
4	FARUK BALIJAGIĆ	BOSS	9.650	1,87
5	IBRAHIM SPAHIĆ	GDS BIH	3.062	0,59
6	FIKRET ABDIĆ	DNZ BIH	21.164	4,10
7	ALIJA BEHMEN	SDP BIH	90.434	17,51
8	SULEJMAN TIHIĆ	SDA BIH	192.661	37,29
9	HARIS SILAJDŽIĆ	STRANKA ZA BIH	179.726	34,79
10	EMIR ZLATAR	BPS BIH	6.500	1,26
11	RASIM KADIĆ	LDS BIH	5.360	1,04
UKUPNO:			516.610	100,00

Hrvatski član Predsjedništva BiH				
R. B.	Kandidat	Stranka/koalicija/kandidat	glasova	(posto)
1	STJEPAN KLJUJIĆ	REPUBLIKANCI BIH	9.413	5,05
2	ŽARKO MIŠIĆ	HKDU BIH	5.142	2,76
3	KARMELA OSMANOVIĆ	GDS BIH	965	0,52
4	DRAGAN ČOVIĆ	KOALICIJA (HDZ, DEMOKRŠĆANI)	114.606	61,52
5	ŽELJKO KOROMAN	HPB BIH	5.255	2,82
6	MIJO ANIĆ	NHI	16.345	8,77
7	MLADEN IVANKOVIĆ	EK. BLOK –ZA BOLJITAK	32.411	17,40
8	MARINKO BRKIĆ	NEZAVISNI	2.154	1,16
UKUPNO:			186.291	100,00

Srpski član Predsjedništva BiH				
R. B.	Kandidat	Stranka/koalicija/kandidat	glasova	(posto)
1	MIRKO ŠAROVIĆ	SDS RS	180.212	35,52
2	RANKO BAKIĆ	PSC	3.231	0,64
3	TOMISLAV TAUŠAN	NPS	1.875	0,37
4	NEBOJŠA RADMANOVIĆ	SNSD – MILORAD DODIK	101.119	19,93
5	ALEKSANDAR RAJLIĆ	GDS BIH	2.625	0,52
6	DUŠAN BAJIĆ	DNZ BIH	2.790	0,55
7	BRANKO DOKIĆ	PDP RS	41.228	8,13
8	BORISLAV VASIĆ	DEVIZNE ŠTEDIŠE RS	1.570	0,31
9	MLADEN GRAHOVAC	SDP BIH	22.852	4,50
10	MIRKO BANJAC	SNP – MIRKO BANJAC	23.238	4,58
11	DRAGUTIN ILIĆ	SPRS	18.533	3,65
12	MILORAD ĐOKIĆ	DNS RS	16.129	3,18
13	DESNICA RADIVOJEVIĆ	SDA BIH	41.667	8,21
14	SVETOZAR MIHAJLOVIĆ	SNS	5.143	1,01
15	RADOVAN SIMIĆ	SDR	940	0,19
16	OGNJEN TADIĆ	SRS RS	44.262	8,72
UKUPNO:			507.414	100,00

- Od osam predloženih kandidata iz reda hrvatskog naroda apsolutnu nadmoć ostvario je dr. Dragan Čović, kandidat Koalicije – HDZ, Demokršćani, HNZ, s osvojenih 114.606 ili 61,52 posto glasova, drugi po broju osvojenih glasova je kandidat saveza Ekonomski blok – HDU za boljitak Mladen Ivanković-Lijanović (32.411), a treći kandidat NHI Mijo Anić s osvojenih 16.345 glasova. Međutim, potrebno je istaknuti da je izborna utrka između kandidata za hrvatskog člana Predsjedništva bila najmanje neizvjesna, na što su ukazivala i brojna istraživanja javnog mnijenja tijekom predizborne kampanje.
- Nešto veću neizvjesnost ponudila je izborna utrka za srpskog člana Predsjedništva BiH. Ipak brojne procjene i očekivanja o pobjedi kandidata SDS-a Mirka Šarovića u konačnici su i ostvarena.

Znači, u sastavu tročlanog Predsjedništva BiH, u odnosu na dosadašnju poziciju, došlo je do personalnih i stranačkih promjena, ali i situacije koja će proizvesti i određene političke promjene.

Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH

Izbornim zakonom BiH je preuzeta ustavna odredba kojom je određeno da se Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH sastoji od četrdeset dva (42) zastupnika, koji se biraju na četverogodišnji mandata, a od kojih dvadeset osam (28) neposredno biraju birači registrirani za glasovanje za Federaciju BiH, a četrnaest (14) neposredno biraju birači registrirani za glasovanje za Republiku Srpsku.

Od dvadeset osam (28) zastupnika, koje neposredno biraju birači registrirani za glasovanje za teritorij Federacije BiH, Izbornim zakonom BiH regulirano je da se dvadeset jedan (21) bira iz višečlanih izbornih jedinica, a sedam (7) su kompenzacijski mandati izabrani s teritorija Federacije BiH kao cjeline.

Za izbor zastupnika u Zastupnički dom Parlamenta BiH ukupno je glasovalo 1.299.021 ili 55,44 posto upisanih birača. Od ukupnog broja izašli birača valjano je glasovalo 1.228.923 ili 52,45 posto, od toga na području Federacije BiH 717.124 i na području Republike Srpske 511.799 birača. Broj nevažeći glasova¹³ je ponovo bio veliki, ukupno 70.098 glasačkih listića, i to nešto više na području Federacije BiH.

a) s teritorija Federacije BiH (bira se 28 zastupnika)

Za dvadeset osam (28) zastupničkih mjesta u Zastupničkom domu Parlamenta BiH, u 5 višečlanih izbornih jedinica, natjecalo se 25 stranaka i koalicija, što je dvostruko više u odnosu na prethodne opće izbore, kada se natjecalo svega 12 stranaka i koalicija.

Najbolji izborni rezultat, što su mnogi analitičari i očekivali, su ostvarile četiri stranke, dvije narodne stranke i koalicije SDA (32,40 posto) i Koalicija – HDZ, Demokršćani, HNZ (15,93 posto), te dvije vodeće stranke vladajuće Alijanse za promjene Stranka za BiH (16,19 posto) i SDP (15,65 posto). Te četiri stranke su ujedno i prošle izborni prag od 3 posto na razini Federacije BiH, kao cjeline.

U odnosu na opće izbore 2000. godine, vodeća stranka vladajuće Alijanse za promjene SDP osvojila je osjetno manje glasova i mandata, dok je osjetno bolji izborni rezultat ostvarila SDA. To su ujedno najveći gubitnici i pobjednici ovih izbora. Također, dobar izborni rezultat ostvarile su Bosanska stranka i Stranka penzionera-umirovljenika.

---

13 Postotak je izračunat na temelju službenih rezultata upisa i odaziva birača, objavljenih od Izbornog povjerenstva BiH (www.izbori.ba).

b) s teritorija Republike Srpske (bira se 14 zastupnika)

Od četrnaest (14) zastupnika koje neposredno biraju birači registrirani za glasanje na teritoriju Republike Srpske, devet (9) se bira iz višečlanih izbornih jedinica, a pet (5) su kompenzacijski mandati izabrani s teritorija Republike Srpske kao cjeline.

Za četrnaest (14) zastupnika u Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine BiH s teritorija Republike Srpske, valjano je glasovao 511.799 upisanih birača. Kandidate za tu izbornu razinu je prijavilo 26 stranaka, što je također više u odnosu na opće izbore 2000. godine, kada se za tu izbornu razinu natjecalo 16 stranaka.

*Tablica 3. Stranačka struktura Zastupničkog doma
Parlamentarne skupštine BiH – s područja RS*

R.B.	Stranka / Koalicija	Glasovi	Mandati	posto glasova	posto mandata
1.	SDS	172.544	5	33,71	35,71
2.	SNSD–M. DODIK	114.591	3	22,39	21,43
3.	PDP RS	53.177	2	10,39	14,29
4.	SDA	37.102	1	7,25	7,14
5.	SP RS	22.126	1	4,32	7,14
6.	SRS RS	24.559	1	4,80	7,14
7.	Stranka za BIH	19.976	1	3,90	7,14
8.	DNS RS	17.432	0	3,41	0
9.	SDP BiH	15.954	0	3,12	0
	UKUPNO:	476.494	14	92,67	100,00

Izborni prag na teritoriju Republike Srpske kao cjeline na toj izbornoj razini je prošlo 9 stranaka, a mandate je osvojilo 7 stranaka. Najviše glasova, i ovaj put, pridobila je vodeća srpska stranka – SDS s ukupno osvojenih 171.577 ili 33,09 posto, odnosno 5 ili 35,71 posto mandata. Najugodnije iznenađenje, ako se to uopće može reći nakon kampanje za opće izbore 2002. godine, predstavlja vrlo dobar izborni rezultat Dodikova SNSD-a, s osvojenih 114.591 ili 22,39 posto glasova i 3 mandata. Nešto slabiji izborni rezultat polučio je Ivanićev PDP pridobivši 53.177 ili 10,39 posto glasova. SDA i druge nesrpske stranke zabilježile su daljnji pad popularnosti na ovim izborima, što vjerojatno leži u činjenici slabog odaziva uglavnom prognanog i izbjeglog nesrpskog biračkog tijela.

*Tablica 4. Rezultati izbora za Zastupnički dom
Parlamentarne skupštine BiH – s područja FBiH*

R.B.	Stranka / Koalicija	Glasovi	Mandati	posto glasova	posto mandata
1	SDA – STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE	232.325	9	32,40	32,14
2	STRANKA ZA BOSNU I HERCEGOVINU	116.114	5	16,19	17,86
3	KOALICIJA (HDZ, DEMOKRŠČANI)	114.207	5	15,93	17,86
4	SDP – SOCIJALDEMOKRATSKA PARIJA BIH	112.258	4	15,65	14,29
5	BOSS – BOSANSKA STRANKA	18.411	1	2,57	3,57
6	STRANKA PENZIONERA UMIROVLJENIKA BIH	17.588	1	2,45	3,57
7	DEMOKRATSKA NARODNA ZAJEDNICA BIH	16.454	1	2,29	3,57
8	EKONOMSKI BLOK HDU – ZA BOLJITAK	16.052	1	2,24	3,57
9	NOVA HRVATSKA INICIJATIVA	13.820	1	1,93	3,57
10	BOSANSKOHERCEGOVAČKA PATRIOTSKA STRANKA	9.477		1,32	
11	HRVATSKA KRŠĆANSKA DEMOKRATSKA UNIJA BIH	6.396		0,89	
12	HRVATSKA SELJAČKA STRANKA BIH	5.930		0,83	
13	SAVEZ NEOVISNIH SOCIJALDEMOKRATA – MILORAD DODIK	5.785		0,81	
14	HRVATSKI PRAVAŠKI BLOK	5.262		0,73	
15	LDS LIBERALNO DEMOKRATSKA STRANKA BIH	5.113		0,71	
16	PROEUROSPSKA NARODNA STRANKA	3.500		0,49	
17	PARTIJA DEMOKRATSKOG PROGRESA REPUBLIKE SRPSKE	3.466		0,48	
18	GRAĐANSKA DEMOKRATSKA STRANKA BIH	3.422		0,48	
19	NARODNA BOŠNJAČKA STRANKA	3.176		0,44	
20	REPUBLIKANSKA STRANKA BIH	2.854		0,40	
21	RADNIČKA PARTIJA BOSNE I HERCEGOVINE	1.810		0,25	
22	BOŠNJAČKA STRANKA PRAVA BIH	1.528		0,21	
23	SOCIJALISTIČKA PARTIJA REPUBLIKE SRPSKE	1.407		0,20	
24	SAVEZ NARODNOG PREPORODA MR.MIRKO BANJAC	498		0,07	
25	STRANKA DEVIZNIH ŠTEDISA REPUBLIKE SRPSKE	271		0,04	

Za razliku od najvećeg dijela izbornog procesa, proces raspodjele kompenzacijskih mandata, na toj razni kao i na entitetskim razinama, stvorio je brojne probleme i prizive gotovo svih većih stranaka u oba bih entiteta. Naime, većina tzv. velikih stranaka i koalicija uputile su priziv Prizivnom odjelu Suda BiH, u svezi načina tumačenja izbornog praga 3 posto i ras-

podjele kompenzacijskih mandata od strane Izbornog povjerenstva BiH. Prizive su uputile slijedeće stranke: BOSS, SDA, Koalicija-HDZ, Demokršćani, HNZ, PDP, SNSD i SDS, a svoje nezadovoljstvo takvim načinom izračuna i raspodjele kompenzacijskih mandata iskazale su još i neke druge stranke (Stranka za BiH i dr.).

U svojim prizivima navedene stranke traže da Prizivni odjel Suda BiH ukine Odluku Izbornog povjerenstva BiH o konačnim rezultatima općih izbora u BiH 2002. godine i to u dijelu koji se odnosi na kompenzacijske mandate, te naloži Izbornom povjerenstvu BiH da obavi ponovnu raspodjelu kompenzacijskih mandata i to na način što će u raspodjeli kompenzacijskih mandata sudjelovati samo političke stranke i koalicije koje su osvojile 3 posto ukupnog broja važećih glasova u izbornoj jedinici. Također, navedene stranke najavljuju, ukoliko odluka po prizivima bude negativna, da će zaštitu svojih prava tražiti kod Suda za ljudska prava BiH i Vijeću Europe.

Sve to će zasigurno dodatno zakomplicirati objavljivanje konačnih službenih rezultata općih izbora i produljiti proces uspostave nove vlasti. Međutim, važno je istaknuti da će se uvažavanjem priziva i dosljednom primjenom izbornog praga od 3 posto u značajnoj mjeri promijeniti struktura tog doma Parlamentarne skupštine BiH, i to iz oba bih entiteta. Dosljednim tumačenjem izbornog praga od 3 posto za raspodjelu kompenzacijskih mandata, u radu Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH sudjelovali bi zastupnici manjeg broja političkih stranaka, što bi Parlament i novu vlast zasigurno učinilo mnogo stabilnijom nego što bi vjerojatno bila ona vlast koja bi se utemeljila na parlamentarnoj većini od 14 ili 15 stranaka.

Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH

I u ovom slučaju Izborni zakon BiH je u pogledu dužine trajanja mandata i broja zastupnika preuzeo odredbe iz Ustava Federacije BiH. Naime, ustavnim promjenama¹⁴, regulirano je da se Zastupnički dom Parlamenta Federacije sastoji od devedeset osam (98) zastupnika koje neposredno biraju birači koji su se registrirali za glasovanje za Federaciju BiH, te da mandat zastupnika u Zastupničkom domu traje četiri godine. Od devedeset osam (98) članova Predstavničkog doma Federacije Bosne i Hercegovine, koje neposredno biraju birači registrirani za glasanje za teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine, sedamdeset tri (73) se bira iz dvanaest (12) višičlanih

14 Donošenjem ustavnih promjena nešto je izmijenjen ukupan broj i sastav ovog doma Parlamenta Federacije BiH. Tako, Amandman XXXII (Tim amandmanom mijenja se članak IV. A. 1. 1 Ustava Federacije BiH) glasi: "(1) Najmanje četiri člana jednog konstitutivnog naroda će biti zastupljeno u Zastupničkom domu Federacije Bosne i Hercegovine. (2) Zastupnički dom sastoji se od devedeset osam zastupnika." Na isti način je definirana pozicija najmalobrojnijeg konstitutivnog naroda u zastupničkom tijelu Republike Srpske, kroz amandman koji predviđa da: "Najmanje četiri člana jednog konstitutivnog naroda biti će zastupljeno u Narodnoj skupštini Republike Srpske".

izbornih jedinica, a dvadeset pet (25) su kompenzacijski mandati izabrani sa teritorije Federacije Bosne i Hercegovine kao cjeline. Ti mandati se raspodjeljuju u skladu sa člancima 9.6. do 9.9. Izbornog zakona BiH.

Svoje kandidate u 12 višočlanih izbornih jedinica su istaknule 32 političke stranke i koalicije. Na toj razini, u domovini i izvan nje, valjano je glasovalo nešto manje birača nego 2000. godine, odnosno 760.432 birača.

Najbolje izborne rezultate su ostvarile četiri stranke, kao i za Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH s područja Federacije BiH, odnosno dvije vodeće narodne stranke SDA (32,71) i HDZ (15,76 posto) s osvojenih ukupno 48,47 posto glasova i dvije vodeće stranke vladajuće "Alijanse za promjene" SDP (15,55) i Stranka za BiH (15,30 posto) s osvojenih ukupno 30,85 posto glasova. Te četiri stranke ujedno su prošle izborni prag od 3 posto, na razine Federacije BiH kao cjeline.

S obzirom na ugrađeni izborni prag od 3 posto na ovim izborima, očekivalo se da će svega 5 do 6 stranaka participirati u stranačkoj strukturi parlamenta. Međutim, nakon konačnog izračuna i raspodjele kompenzacijskih mandata Zastupnički dom federalnog Parlamenta ponovno će brojiti neočekivano veliki broj predstavnika stranaka i stranačkih koalicija. Prema izračunu mandata od Izbornog povjerenstva osamnaest (18) stranaka i koalicija imat će svoje zastupnike u parlamentu. Treba istaknuti da je to veći broj stranaka nego što je bilo na prošlim izborima kada uopće nije primjenjivan izborni prag od 3 posto. Upravo zbog primjene ovakvog sustava glasovanja i metode preračunavanja glasova u mandate i raspodjele kompenzacijskih mandata, neki kandidati su ušli u Parlament s iznimno malim brojem glasova.¹⁵

Međutim, ne treba zaboraviti da se prizivi većine stranaka upućeni Prizivnom odjelu Suda BiH odnose i na raspodjelu kompenzacijskih mandata i na ovoj izbornoj razini. Ukoliko se prizivi uvažavaju i izborni prag od 3 posto bude dosljedno primijenjen u značajnoj mjeri promijenit će se stranačka struktura ovog doma Parlamenta FBiH i pozicije za normalnije konstituiranje vlasti. Takvim tumačenjima izbornog praga od 3 posto za raspodjelu kompenzacijskih mandata u radu Parlamenta FBiH sudjelovali bi zastupnici svega 4 do 7 stranaka (vidi tablicu 5.).

Izbor predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske

Ustavnim promjenama je definirano da predsjednika i dva (2) potpredsjednika Republike Srpske, koji se neposredno biraju s teritorija Republike Srpske, biraju birači registrirani da glasaju za teritorij Republike Srpske.

---

15 Nermin Vila – glavni tajnik Proeuropske narodne stranke, je jedini zastupnik te stranke u Zastupničkom domu Parlamenta FBiH, pridobivši svega 58 glasa. Ili pak, Slavica Gelbert, kandidat NHI pridobila je samo 103 glasa.

Pri čemu birač registriran da glasa za predsjednika Republike Srpske može glasovati samo za jednog kandidata. Bira se kandidat iz reda svakog konstitutivnog naroda koji dobije najveći broj glasova, po pluralnoj formuli "Prvi dobiva mjesto". Između ta tri (3) kandidata, po jedan iz svakog konstitutivnog naroda, za predsjednika se bira kandidat koji dobije najveći broj glasova, a dva kandidata koji se po broju osvojenih glasova nalaze na drugom i trećem mjestu biraju se za potpredsjednike (članci 12.1, 12.2 i 12.3 Izbornog zakona).

*Tablica 5. Rezultati izbora za Zastupnički dom
Parlamenta Federacije BiH-2002.*

R.B.	Stranka / Koalicija	Glasovi	Mandati	posto glasova	posto mandata
1	SDA – STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE	234.923	32	32,71	32,65
2	KOALICIJA (HDZ,DEMOKRŠAČNI,HNZ)	113.197	16	15,76	16,33
3	SDP – SOCIJALDEMOKRATSKA PARIJA BIH	111.668	15	15,55	15,31
4	STRANKA ZA BOSNU I HERCEGOVINU	109.843	15	15,30	15,31
5	BOSS – BOSANSKA STRANKA	20.188	3	2,81	3,06
6	STRANKA PENZIONERA UMIROVLJENIKA BIH	16.583	2	2,31	2,04
7	DEMOKRATSKA NARODNA ZAJEDNICA BIH	16.363	2	2,28	2,04
8	EKONOMSKI BLOK HDU – ZA BOLJITAK	14.130	2	1,97	2,04
9	NOVA HRVATSKA INICIJATIVA	13.967	2	1,95	2,04
10	BOSANSKOHERCEGOVAČKA PATRIOTSKA STRANKA	9.734	1	1,36	1,02
11	HRVATSKA SELJAČKA STRANKA BIH	6.329	1	0,88	1,02
12	LDS LIBERALNO DEMOKRATSKA STRANKA BIH	5.791	1	0,81	1,02
13	HRVATSKA KRŠĆANSKA DEMOKRATSKA UNIJA BIH	5.699	1	0,79	1,02
14	SAVEZ NEOVISNIH SOCIJALDEMOKRATA – M. DODIK	5.198	1	0,72	1,02
15	HRVATSKA STRANKA PRAVA	4.401	1	0,61	1,02
16	GRAĐANSKA DEMOKRATSKA STRANKA BIH	4.032	1	0,56	1,02
17	HRVATSKI PRAVAŠKI BLOK	3.880	1	0,54	1,02
18	PROENS I STRANKA MLADIH	3.769	1	0,52	1,02
19	BOŠNJAČKA STRANKA PRAVA BIH	3.222		0,45	
20	PARTIJA DEMOKRATSKOG PROGRESA RS	2.831		0,39	
21	NARODNA BOŠNJAČKA STRANKA	2.377		0,33	
22	REPUBLIKANCI SPP	1.833		0,26	

(Nastavak tablice na idućoj stranici)

23	RADNIČKA PARTIJA BOSNE I HERCEGOVINE	1.708	0,24
24	ZAVIČAJNI SOCIJALDEMOKRATI	1.535	0,21
25	STRANKA ŽENA BIH	1.527	0,21
26	SOCIJALISTIČKA PARTIJA REPUBLIKE SRPSKE	1.161	0,16
27	DEMOKRATSKA STRANKA INVALIDA BIH	645	0,09
28	NARODNA STRANKA BOSNE I HERCEGOVINE	486	0,07
29	BOSANSKO PODRINJSKA NARODNA STRANKA	473	0,07
30	KONZERVATIVNO RADIKALNA PARTIJA	258	0,04
31	STRANKA DEVIZNIH ŠTEDIŠA REPUBLIKE SRPSKE	213	0,03
32	SELJAČKA STRANKA	128	0,02

Za naklonost biračkog tijela se natjecalo 24 kandidata koje su predložile 21 stranka i koalicija. Najviše glasova očekivano je pridobio kandidat SDS-a Dragan Čavić s osvojenih 183.121 ili 35,89 posto, drugi po broju osvojenih glasova je kandidat Dodikova SNSD-a Milan Jelić s osvojenih 112.612 ili 22,07 posto važećih glasova.

Za potpredsjednika RS iz reda bošnjačkog naroda izabran je Adil Osmanović, kandidat SDA s osvojenih 34.129 ili 6,69 posto glasova. Najviše glasova za potpredsjednika RS iz reda hrvatskog naroda dobio je Ivan Tomljanović, kandidat SDP s osvojenih 4.027 ili 0,79 posto glasova.

Narodna skupština Republike Srpske

Od osamdeset tri (83) člana Narodne skupštine Republike Srpske, koje neposredno biraju birači registrirani za glasovanje za teritoriju Republike Srpske, šezdeset dva (62) se bira iz šest (6) višečlanih izbornih jedinica, a dvadeset jedan (21) su kompenzacijski mandati izabrani s teritorija Republike Srpske u cjelini. Ti se mandati raspodjeljuju u skladu sa člancima 9. 6. do 9. 9. Izbornog zakona BiH.

U odnosu na federalni parlament, nešto se veći broj stranaka i kandidata natjecao za 83 zastupnika u Narodnoj skupštini RS-a. Nešto više od 840.000 birača opredjeljivalo se za kandidate 38 političkih stranaka i koalicija. Od tako velikog broja sudionika izbora za parlament Republike Srpske, samo je 9 stranaka prešlo izborni prag 3 posto, a 15 stranaka su osvojile mandate primjenom izračuna i raspodjele kompenzacijskih mandata Izbornog povjerenstva BiH.

Na području Republike Srpske, slično federalnom entitetu, birači su se opredjeljivali za određene stranke neovisno o izbornoj razini. Od ukupno važećih 510.377 glasova najviše glasova i mandata je osvojila je vodeća srpska stranka – SDS, pridobivši 159.164 glasova i 26 (31,33 posto) manda-

ta. Druga po broju osvojenih glasova je Dodikov SNSD s osvojenih 111.226 glasova i 19 (22,95 posto) mandata. Nasuprot porastu popularnosti Dodikova SNSD-a, za više od 8 mandata, stranka aktualnog primjera Mladena Ivanića (PDP RS) je doživjela osjetan pad popularnosti u Republici Srpskoj.

Većinu bošnjačkih glasova u tom entitetu su pridobile SDA, Stranka za BiH i SDP koje su ukupno pridobile 13 mandata, a što je 3 mandata manje u odnosu na izbore 2000. Stranke s hrvatskim predznakom su osvojile osjetno manje glasova, u usporedbi s ranijim izborima u ovom entitetu, te je tek u kompenzacijskoj raspodjeli mandata u Skupštinu ušao zastupnik iz Nove hrvatske inicijative. Druge nesrpske stranke su također osvojile nešto manje glasova u usporedbi s prošlim izborima, ali nedostatan za osvajanje mandata. Znači, u tom entitetu je ponovno evidentna dominacija zastupnika iz reda srpskog naroda u Narodnoj skupštini RS, te time i njihov presudan utjecaj na sva zbivanja na političkoj sceni.

Ukoliko ostane način izračuna i raspodjele kompenzacijskih mandata, sukladno tumačenju Izbornog povjerenstva, na toj izbornoj razini, s ovako fragmentiranom stranačkom strukturom, bit će teško sastaviti stabilnu parlamentarnu većinu i Vladu Republike Srpske.

Tablica 6. Rezultati izbora i stranačka struktura Narodne skupštine RS–2002.

R.B.	Stranka / Koalicija	Glasovi	Mandati	posto glasova	posto mandata
1	SDS RS	159.164	26	31,19	31,33
2	SNSD–MILORAD DODIK	111.226	19	21,79	22,89
3	PDP RS	54.756	9	10,73	10,80
4	SDA – STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE	36.212	6	7,1	7,23
5	SRS RS	22.396	4	4,39	4,82
6	SP RS	21.502	3	4,21	3,61
7	DNS RS	20.375	3	3,99	3,61
8	Stranka za BiH	18.624	4	3,65	4,82
9	SDP – SOCIJALDEMOKRATSKA PARIJA BIH	17.227	3	3,38	3,61
10	PENZIONERSKA STRANKA RS	9.019	1	1,77	1,20
11	SNP– MIRKO BANJAC	6.449	1	1,26	1,20
12	SNS RS	4.992	1	0,98	1,20
13	DPS–PREDRAG RADIĆ	4.730	1	0,93	1,20
14	DS	4.343	1	0,85	1,20
15	NHI	3.109	1	0,61	1,20
	UKUPNO:	494.124	83	96,83	100,00

Zakonodavna tijela županija/kantona u Federaciji BiH

Izbornim je zakonom određeno da mandat zastupnika u zakonodavnim tijelima županija traje četiri godine, što se sa stajališta Ustava Federacije BiH, prije donošenja ustavnih amandmana, osnovano moglo dovesti u pitanje.¹⁶

Izbornim zakonom (članak 12. 3.) propisano je, također da broj članova županijske skupštine ovisi o broju registriranih birača u županiji. Regulirano je da županijske skupštine broje od dvadeset (20) do trideset pet (35) članova, ovisno o broju registriranih birača u županiji. Raspodjela mandata između političkih stranaka, koalicija, listi neovisnih kandidata i neovisnih kandidata, i na toj razini, vršit će se na isti način kao i kod raspodjele mandata za Zastupnički dom Parlamenta BiH (članak 9. 6.), uz primjenu "izbornog praga" od 3 posto i načela "otvorenih listi".

Na području Federacije BiH, zbog njenog federalnog ustroja, u njezinim federalnim jedinicama (županijama) održani su četvrti izbori za zakonodavna tijela županija. Za razliku od izbora na višim izbornim razinama, u izboru zakonodavnog tijela nije bilo podjele na višečlane izborne jedinice već je svaka županija, bez obzira na njezinu rasprostranjenost i brojnost u pučanstvu, bila jedna izborna jedinica.

Ukupno gledano, i na toj izornoj razini u Federaciji BiH, uvjerljivo su najviše glasova i mandata pridobile dvije narodne stranke i koalicije SDA i Koalicija-HDZ, Demokršćani, HNZ, te dvije vodeće stranke vladajuće "Alijanse za promjene" Stranka za BiH i SDP. U usporedbi s izborima 2000. zamjetan je pad popularnost dviju stožernih stranaka "Alijanse za promjene" i jačanje popularnost narodnih stranaka, odnosno trend koji je prisutan i na državnoj i entitetskoj razini. HDZ-ova Koalicija je ponovno ostvarila uvjerljivu pobjedu u Hercegovačko-neretvanskoj, Zapadnohercegovačkoj, Posavskoj, Hercegbosanskoj i podjednak broj mandata sa SDA u Srednjobosanskoj županiji, dok je SDA uvjerljivo pobijedila u svim drugim županijama s bošnjačkom većinom.

Kako sada stvari stoje, ukoliko se ostvare već najavljeni postizborni savezi narodnih stranaka, realno je očekivati da će vlast u županijama preuzeti te stranke, ali i vitalne nacionalne interese u domovima naroda i dalje štiti kod Bošnjaka SDA, a kod Hrvata HDZ, odnosno Koalicija-HDZ, Demokršćani, HNZ.

---

16 To iz razloga što je Ustavom Federacije BiH bilo određeno da mandat zastupnika u zakonodavnom tijelu županije traje dvije godine (članak V. 5. /2/ Ustava Federacije), dok je *Amandmanom LIII* na Ustav Federacije BiH ipak predviđeno da mandat traje četiri godine.

Tablica 7. Prikaz raspodjele mandata po županijama u Federaciji BiH – 2002. godine

Županije-kantoni	Ukupno – mandati	Stranke													
		SDA	Ko.-HDZ-HD-HNZ	SDP	Stranka za BiH	DNZ	NHI	BOSS	HSP	HKDU	Stranka P-U BiH	HSS	HPB	NS Radom za boljitak	SNSD-M.Dodik
Unsko sanska	30	14		4	5	7									
Posavska	21	2	10	3	1		3		1			1			
Tuzlanska	35	16		11	6			2							
Zeničko-dobojska	35	20	2	6	6					1					
Goraždanska	25	18		5	8										
Srednjobosanska	30	10	10	3	5		2								
Hercegovačko-neretvanska	30	7	15	3	5										
Zapadnohercegovačka	23		18						1	1			1	2	
Sarajevska	35	15		10	10										
Hercegbosanska	25	2	13	1	1				1	2			2	3	
Ukupno – stranke	98	68	46	47	7	5	2	3	3	3	1	1	1	4	3

Općinski izbori u Žepču

Ovo su prvi poslijeratni općinski izbori koji su održani na cijelom području općine Žepču, i to u novoustrojenoj općini, uz sudjelovanje svih građana.¹⁷

Za raspodjelu mandata koristila se formula proporcionalne zastupljenosti, primjenom načela otvorenih kandidacijskih listi i izbornog praga od 3 posto.

Od 9.344 važeća glasa, uvjerljivo najviše glasova i mandata, od 13 stranaka koje su se samostalno natjecale osvojila je Hrvatska demokratska zajednica – HDZ pridobivši 12 ili 52,17 posto vijećničkih mandata. Zatim slijede SDA (5), LDS (3), te još četiri stranke po jednim mandatom (SDP, NHI, SBiH i HDU).

17 Naime, ovo su prvi poslijeratni izbori u općini Žepče na kojima su sudjelovale svi birači i sve stranke registrirane na tom području, s obzirom na to da su sve dosadašnje lokalne izbore na u toj općini kolektivno bojkotirale sve stranke s hrvatskim predznakom i hrvatsko biračko tijelo, tražeći promjene administrativnih granica prijeratnih općina Žepče, Zavidovići i Maglaj, odnosno ustrojavanje nove općine Žepče.

Tablica 8. Prikaz rezultata izbora za Općinsko vijeće Žepča – 2002.

	Stranka/koalicija	Glasovi	posto	Mandati	posto
1	HDZ	4.468	47,82	12	52,17
2	SDA	2.007	21,48	5	21,74
3	LDS	648	6,93	2	8,70
4	NHI	568	6,08	1	4,35
5	SDP	537	5,75	1	4,35
6	S BIH	471	5,04	1	4,35
7	HDU	359	3,84	1	4,35
8	SPU BIH	93	1,00	0	0,00
9	GDS	91	0,97	0	0,00
10	BPS	42	0,45	0	0,00
11	HNZ	35	0,37	0	0,00
12	BOSS	17	0,18	0	0,00
13	PDP RS	8	0,09	0	0,00
	Ukupno	9.344	100,00	23	100,00

Zaključak

Opći izbori u Bosni i Hercegovini, održani 5. listopada 2002, prvi put poslije zaključivanja Daytonskog mirovnog sporazuma provedeni su od strane domaćih tijela i održani prema domaćim propisima. Birači su na njima izabrali na četverogodišnje razdoblje nove članove Predsjedništva BiH, zastupnike u državnom i entitetskim parlamentima, predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske, te zastupnike u zakonodavnom tijelu županija/kantona u Federaciji BiH i vijećnike Općinskog vijeća u novoustrojenoj općini Žepče.

Unatoč brojim problemima i poteškoćama, prije svega uvjetovanih kratkoćom rokova i problemima s ustavnim promjenama, Izborna povjerenstvo i druga izborna tijela u cjelini su dobro odradila svoj posao i stvorila uvjete kako bi se izbori mogli ocijeniti korektnim, demokratskim i slobodnim. Manji problemi s biračkim popisima, izostanak koordinacije s lokalnim izbornim povjerenstvima i biračkim odborima nisu bitno utjecali na ukupnu pozitivnu ocjenu izbornog procesa.

Intenzivna i dugotrajna predizborna kampanja je protekla u atmosferi pokušaja velikog broja izbornih kandidata da diskreditiraju svoje političke i izborne rivale te da na taj način pridobiju naklonost birača. Upravo zbog niskih udaraca i jezika mržnje, čime se željela steći prednost i naklonost po svaku cijenu nad izbornim suparnicima, ta je predizborna kampanja ocijenjena do sada najprljavijom.

Izbori su potvrdili potpunu dominaciju narodnih-nacionalnih stranaka, na svim izbornim razinama, kako unutar bošnjačkoga i hrvatskog, tako i unutar srpskog biračkog tijela. Bošnjačko biračko tijelo podijeljeno je uglavnom između tri stranke: SDA, SDP-a i Stranke za BiH. Na sličan način ponašalo se i srpsko biračko tijelo unutar Republike Srpske, raspodjeljujući glasove na 5 stranake (SDS, SNSD, PDP, SRS i SP RR). Hrvatsko biračko tijelo, uz apsolutnu potporu HDZ-ovoj Koaliciji, ostatak glasova je ravnomjerno raspodijelilo na još 6 stranaka (NHI, HSP, HKDU, HDU-za boljitak i HSS).

U Republici Srpskoj nesrpske stranke bilježe daljnji trend pada zastupljenosti, odnosno osvojile su osjetno manje glasova u usporedbi s ranijim izborima, iz čega proistječe ponovno evidentna dominacija zastupnika iz reda srpskog naroda u Narodnoj skupštini, te time i njihov presudan utjecaj na sva zbivanja na političkoj sceni.

Za razliku od svih dosadašnjih poslijeratnih izbora u BiH, međunarodna zajednica odnosno njezine misije u BiH nisu imale glavnu ulogu i zadnju riječ o izborima i izbornom procesu. Međutim, u zadnje vrijeme Visoki predstavnik za BiH («*Koristeći se ovlastima koje su mi dane Člankom V Aneksa 10. Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, ... Pozivajući se na Zaključke Vijeća za implementaciju mira, ... itd.*»), donio je niz odluka u svezi izbora i implementacije nove vlasti, koje će imati značajni odraz na okončanje izbornog procesa, odnosno na cjelokupni proces organiziranja i provedbe općih izbora u BiH 2002.

Na kraju, nije manje važno istaknuti kako će konstituiranje nove vlasti i njezina stabilnost, ali i postizborna suradnja u idućem razdoblju ovisiti u mnogome od konačnog rješenja problema tumačenja izbornog praga 3 posto i raspodjele kompenzacijskih mandata na razini zastupničkih domova državnog i entitetskih parlamenata.

Literatura

- BEYME, K: *Transformacija političkih stranaka*, FPZ, Zagreb 2002.
- HERCEG, N.; TOMIĆ, Z.: *Izbori i izborna kampanja u Bosni i Hercegovini 2000. godine*, Sveučilište u Mostaru, Mostar, 2001.
- HERCEG, N.; TOMIĆ, Z.: *Izbori i ustavne promjene u Bosni i Hercegovini, Pravni savjetnik*, God. II, br. 6. – lipanj 2002., Sarajevo, 2002.
- <http://www.izbori.ba>: Izorno povjerenstvo BiH, Sarajevo, 2002.
- KASAPOVIĆ, M.: *Izborni model i politički sustav, Politička misao*, XXIX., 2. 1992.
- KASAPOVIĆ, M.: (ur.) *Hrvatska politika 1990-2000*, FPZ Zagreb 2001.
- NOHLEN, D.: *Izorno pravo i stranački sustav*, Školska knjiga, Zagreb, 1992.

OSCE/ODIHR EOM – INTERNATIONAL ELECTION OBSERVATION MISSION 2002 GENERAL ELECTIONS – BOSNIA AND HERZEGOVINA: *Statement of Preliminary Findings and Conclusions*, Sarajevo, 6. October 2002.

SLUŽBENI GLASNIK BIH: *Izborni zakon BiH*, broj: 23/2001. od 19 rujna 2001, Sarajevo, 2001.

TISAK: *Slobodna Dalmacija, Večernji list, Dnevni avaz, Oslobođenje, Večernje novine, Slobodna Bosna, Dani i Ljiljan*.

TOMIĆ, Z.; HERCEG, N.: *Izbori u Bosni i Hercegovini* – drugo dopunjeno izdanje, Sveučilište u Mostaru, Mostar, 1999.

USTAVI: BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i županija (kantona) Federacije BiH, Federalno Ministarstvo pravde, Sarajevo, 1997.

Summary

The authors analyze in the article the first post-war presidential and parliamentary elections held in Bosnia and Herzegovina on October 5, 2002. The elections were organized by the local bodies and according to the local electoral legislation, which means that the Electoral Law of Bosnia and Herzegovina was applied. In their analysis of the election process, the authors deal with: electoral regulations with emphasis on multi-member electoral precincts, election formula, the minimum score required to pass in the elections and open lists; voter registration and whether the poll was low or high; registration of parties and candidates; election monitoring and international estimation of the election process; election results for the three-member Presidium of Bosnia and Herzegovina, the House of Representatives of the Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina and the House of Representatives of the Parliament of Federation of Bosnia and Herzegovina, National Assembly of Republika Srpska, President and Vice-President of Republika Srpska, legislative bodies of counties in Federation of Bosnia and Herzegovina and District Council of the newly established district of Žepče.